ઐસા જો પરમાત્મા સિદ્ધ હૈ, વહી ઉસ લોકકે શિખર પર આહાહા..! પરમપદે 'નીવસઈ' વિરાજમાન હૈ, જો કિ તીન લોકકા ધ્યેય ધ્યાન કરને યોગ્ય હૈ.' આહાહા..! એ જગતના પ્રાણીને આનું ધ્યાન કરવા લાયક ત્રણલોકનો નાથ ભગવાન (છે). આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા : પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

વીર સંવત ૨૫૦૨, જયેષ્ઠ વદ ૧૧, મંગળવાર
તા. ૨૨-૦૬-૧૯૭૬, ગાથા-૨૫ થી ૨૭, પ્રવચન નં. ૧૫

'પરમાત્મપ્રકાશ'. ૨૫મી ગાથા. ભાવાર્થ છે.

ભાવાર્થ :- 'યહાં પર જો સિદ્ધપરમેષ્ઠીકા વ્યાખ્યાન કિયા હૈ,...' ભગવાન કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, આનંદમય છે. નિરાકાર છે. શરીરરહિત નિકલ પરમાત્મા છે. **'ઉસીકે સમાન અપના ભી સ્વરૂપ હૈ,...'** અહીં તો સિદ્ધાંત આ છે. ભગવાનઆત્મા સિદ્ધ સમાન સ્વરૂપી, એની શક્તિ, એનો સ્વભાવ પૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ એ એનો સ્વભાવ (છે). એ સિદ્ધસ્વરૂપ પોતે જ છે. **'અપના ભી સ્વરૂપ હૈ, વહી ઉપાદેય (ધ્યાન કરને યોગ્ય) હૈ,...'** અહીં તો એ કહેવું છે. જોયું! સિદ્ધને ઉપાદેય કહ્યા એ તો નિમિત્તથી, વ્યવહારથી વાત કરી. અને તેને ઉપાદેય માને માટે સ્વ ઉપાદેય થાય, એમ નથી. આહાહા..! આવી વાતું!

ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ જ તારો આત્મા છે. સિદ્ધ તો એક સમયની પર્યાય છે. આ તો આખો પિંડ જ પ્રભુ સિદ્ધસ્વરૂપ છે. વીતરાગમૂર્તિ અકષાય સ્વભાવનો પિંડ, અનંત જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ અને વીર્યથી ભરેલો પદાર્થ, એ જ ઉપાદેય છે. ધ્યાન કરવા લાયક એ છે એમ કહે છે. છે? આહાહા..! સિદ્ધનું ધ્યાન કરવા કરતાં... ત્યારે કોઈ કહે કે પણ એ સિદ્ધનું પહેલું ધ્યાન કરે પછી આ થાય. એમ પણ નથી. આહાહા..! એવી વાત છે. પોતે જ પરમાત્મસ્વરૂપે છે એનો સીધો આશ્રય લઈ અને ધ્યાનમાં એને ધ્યેય બનાવે. આહાહા..! નિર્વિકલ્પ વીતરાગ પરિણતિ દ્વારા વસ્તુ આ છે તેને ધ્યેય બનાવે એટલે તેનું ધ્યાન કરે. એનું નામ મોક્ષનો માર્ગ છે. આવી વાત છે.

'જો સિદ્ધાલય હૈ, વહ દેહાલય હૈ,...' આહાહા..! સિદ્ધાલય છે એ આ દેહાલય છે. **'જૈસા સિદ્ધલોકમેં વિરાજ રહા હૈ,...'** જેમ સિદ્ધલોકમાં પરમાત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપે બિરાજમાન છે. **'વૈસા હી હંસ (આત્મા) ઈસ ઘટ (દેહ)મેં વિરાજમાન હૈ.'** આહાહા..! ભગવાન પૂર્ણ સ્વરૂપ બિરાજમાન આત્મા છે. પર્યાયમાં એને ધ્યાનમાં લે. પર્યાય છે તે ધ્યાન છે અને વસ્તુ છે તે તેનું ધ્યેય છે. આહાહા..! આવી વાતું આકરી પડે. શું થાય? માર્ગ તો આ છે. સાક્ષાત્ ભગવાન પરમાત્મ સ્વરૂપ છે એનો ભેટો કરવા માટે તો નિર્વિકલ્પ દશા જોશે. વ્યવહારના વિકલ્પો પહેલા આવે એટલે એમાંથી મદદ મળે એમ નથી.

આ એ જ કીધું. સીધું અહીં છે. વ્યવહાર આવે તો મદદ મળે. ઓલા ભાઈ કહેતા ને? 'છોટાલાલજી' કહેતા. 'છોટાલાલ' નહિ? બ્રહ્મચારી. પહેલા એમ કહેતા. પછી બિચારા ફરી ગયા અહીં. વ્યવહારમાં આવે તો શક્તિ મળે કે જેથી અંદરમાં જઈ શકે. એમ કહેતા. 'શ્રીમદ્'માં એક એવો પત્ર છે. નિશ્ચયમાં એકલું લુખું લાગે તો એણે ભક્તિમાં આવવું. પત્ર એક છે. છે ખ્યાલ? એ તો વ્યવહારની વાતું છે, બાપુ! આ તો પરમાનંદનો નાથ પૂર્ણ છે એને સીધો ધ્યેયમાં લેવો. એને પરની કોઈ અપેક્ષા છે જ નહિ.

મુમુક્ષુ :- પાત્રતા તો અંદર...

ઉત્તર :- એ પાત્રતા આ. ત્યારે પાત્રતા કહેવાય. સમ્યગ્દર્શન સ્વનો આશ્રય કરે ત્યારે તેને પાત્રતા કહેવાય. હવે એનું સિદ્ધપણું એમાં ટકશે. એમ. એ 'શ્રીમદ્' કહ્યું એકવાર. સમ્યગ્દર્શન થતાં જ પાત્રતા થાય છે. આવી વાત છે, બાપુ! આહાહા..! 'જે નવ વાડ વિશુદ્ધથી પાળે ...' આવે છે ને? એ બધાની વાતું બધી એવી ગમે તે હો. વાતમાં વાત એનો સરવાળો તો એક સમયમાં પરમાત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપ છે, તેને રાગરહિત વીતરાગ પરિણતિ દ્વારા તેને ધ્યેય કરવું. બસ, આ વસ્તુ છે. બાકી ગમે એ વાતું વ્યવહારનયથી આવતી હોય એ વસ્તુની સ્થિતિ નથી. આહાહા..!

'જો સિદ્ધાલય હૈ, વહ દેહાલય હૈ,...' દેહ આલય-સ્થાન. ભગવાન અંદર પરમાનંદસ્વરૂપ અખંડ આનંદની રસ કાતળી પ્રભુ છે એ તો. આહાહા..! શેરડીમાં જેમ મીઠો રસ છે ને? એમ એ કૂચાથી જુદો. એમ રાગ-દ્વેષના વિકલ્પના કૂચાથી પ્રભુ જુદો પૂર્ણ આનંદરસથી ભરેલો છે. એને ધ્યેય બનાવ. આહાહા..! આ વાત છે, ભાઈ!

'જૈસા સિદ્ધલોકમેં વિરાજ રહા હૈ,...' **'જૈસા સિદ્ધલોકમેં વિરાજ રહા હૈ, વૈસા હી હંસ (આત્મા) ઈસ ઘટ મેં વિરાજમાન હૈ.'** આહાહા..! હંસ-હંસ... હંસ-હંસલો. રાગથી ભિન્ન પડીને અંદરમાં જાય એને હંસલો કહે છે. જેમ હંસલાની ચાંચમાં ખટાશ છે. દૂધ અને પાણી ભેગામાં ચાંચ નાખે તો દૂધનું કોકડું વળી જાય અને પાણી જુદું પડી જાય. એમ ભગવાન હંસ છે. એની વીતરાગ પરિણતિ દ્વારા અંદરમાં જાય તો રાગથી ભિન્ન પડી જાય અને વીતરાગતાથી અભેદ થાય. એટલે ત્રિકાળી સાથે અભેદ થાય. અભેદનો અર્થ એ બાજુ ઢળી જાય. એમ. આહાહા..! આવી વાતું છે.

પર્યાય જે છે નિર્વિકલ્પ સમાધિ વીતરાગી પરિણતિ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન, એ તો દ્રવ્ય તરફ ઢળે છે. પણ એથી દ્રવ્યમાં એકમેક થઈ જાય છે એમ નથી. આહાહા..! વીતરાગી પર્યાયને પર્યાયમાં દ્રવ્ય સ્વભાવનું જ્ઞાન થાય અને વીતરાગી પર્યાય દ્રવ્ય સ્વભાવને ધ્યેય બનાવે. તેથી તે વીતરાગ પર્યાય એટલે કે મોક્ષનો માર્ગ એ કાંઈ વસ્તુમાં એકમેક થઈ જતો નથી. તેમ વસ્તુ મોક્ષમાર્ગની પર્યાયમાં આવતી નથી. વસ્તુનું જ્ઞાન અને સામર્થ્ય શું છે એ બધું પર્યાયમાં આવે. આહાહા..! આવો માર્ગ.

'ઈસ ઘટ મેં વિરાજમાન હૈ.' ભક્તિમાં નથી આવતું? 'જૈસો વહાં, તૈસો યહાં.' ભક્તિમાં આવે છે ક્યાંક. આહાહા..! વાત એ છે કે એને ભરોસામાં વાત આવવી જોઈએ.

વર્તમાન પ્રગટ એક સમયની પર્યાયમાં અનાદિની રમતું (કરી છે). અને એક સમયની પર્યાય સિવાય આખી વસ્તુ જે ખરી તો જે ત્રિકાળ છે તે ચીજ છે. એની સામું ન જોતાં પર્યાય સામું જોઈને પર્યાયનું લક્ષ તો પછી પર ઉપર જાય છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એથી ભગવાન પૂર્ણ આનંદસ્વરૂપ સાક્ષાત્ પરમાત્મસ્વરૂપ જ બિરાજે છે. આહાહા..! એને વીતરાગી પરિણતિ કહો, નિર્વિકલ્પ સમાધિ કહો, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-દર્શન-જ્ઞાન ચારિત્રની પરિણતિ દ્વારા તેનો ભેટો કર. આહાહા..! આવી વાત છે.

માણસને તો એવું બધું લાગે કે વ્યવહારથી કાંઈ નહિ? આ કહ્યું વ્યવહારે પરંપરા થાય. નહોતું આવ્યું? નહોતું આવ્યું આમાં? નિશ્ચયથી સાક્ષાત્ થાય અને વ્યવહારથી પરંપરાએ થાય લ્યો! અરે..! પ્રભુ! શું છે? બાપુ! આહાહા..! એ તો વ્યવહારનયના વચન છે, ભાઈ! રાગથી પરંપરાએ સ્વઆશ્રયમાં જવાય એમ બને નહિ. તકરાર કરે. પ્રભુ! શું કરે? પોતાનું જે મોટું સ્વરૂપ છે, મહંત સ્વરૂપ પોતાનું છે. આહાહા..! એને પકડવા માટે તો વિકલ્પ રહિત, વ્યવહાર રહિત નિર્વિકલ્પ દૃષ્ટિ જ કામ આવે. એ એનો સ્વીકાર કરી શકે. આહાહા..! રાગની પર્યાય એનો સ્વીકાર નહિ કરી શકે. અને રાગની પર્યાય વ્યવહારથી નિશ્ચય પર્યાય થાય અને નિશ્ચય પર્યાયનું ધ્યેય દ્રવ્ય એમ પણ નથી. આહાહા..!

આગમ પદ્ધતિનો વ્યવહાર સુગમ (લાગે છે). 'પરમાર્થ વચનિકા'માં આવે છે ને? એ લોકો કરીને મોક્ષનો માર્ગ માને છે. પણ અધ્યાત્મનો વ્યવહાર શું એની એને ખબર નથી. અધ્યાત્મનો વ્યવહાર-નિર્વિકલ્પ દશા એ અધ્યાત્મનો વ્યવહાર છે. સમજાણું કાંઈ? નિર્વિકલ્પ દશા એ વ્યવહાર છે અને એ પર્યાય દ્રવ્યને પકડે છે. આ વ્યવહાર નિશ્ચયને પકડે છે.

એ વ્યવહાર થયો એ જ પર્યાય. કેમકે એક વર્તમાન ક્ષણ પૂરતી એ દશા છે. તેથી એને વ્યવહાર કહ્યો. અને ત્રિકાળને પકડે એ વસ્તુ નિશ્ચય છે. આહાહા..! આવો માર્ગ વીતરાગનો. ૨૫ થઈ.

अत ऊर्ध्वं प्रक्षेपपञ्चक *मन्तर्भूतचतुर्विंशतिसूत्रपर्यन्तं यादृशो व्यक्तिरूपः परमात्मा मुक्तौ तिष्ठति तादृशः शुद्धनिश्चयनयेन शक्तिरूपेण देहेपि तिष्ठतीति कथयन्ति। तद्यथा –

२६) जेहउ णिम्मलु णाणमउ सिद्धिहिँ णिवसइ देउ।
तेहउ णिवसइ बंभु परु देहहँ मं करि भेउ।।२६।।

यादृशो निर्मलो ज्ञानमयः सिद्धौ निवसति देवः।
तादृशो निवसति ब्रह्मा परः देहे मा कुरु भेदम्।।२६।।

यादृशः केवलज्ञानादिव्यक्तिरूपः कार्यसमयसारः, निर्मलो भावकर्मद्रव्यकर्मनोकर्म–मलरहितः, ज्ञानमयः केवलज्ञानेन निर्वृत्तः केवलज्ञानान्तर्भूतानन्तगुणपरिणतः सिद्धो मुक्तो मुक्तौ निवसति तिष्ठति देवः परमाराध्यः तादृशः पूर्वोक्तलक्षणसदृशः निवसति तिष्ठति ब्रह्मा

---

* પાઠાન્તર :- **मन्तर्भूत–मन्तर्भाव**

शुद्धबुद्धैकस्वभावः परमात्मा पर उत्कृष्टः। क्व निवसति। देहे। केन। शुद्धद्रव्यार्थिकनयेन। कथंभूतेन। शक्तिरूपेण हे प्रभाकरभट्ट भेदं मा कार्षीस्त्वमिति। तथा चोक्तं श्रीकुन्दकुन्दाचार्यदेवैः मोक्षप्राभृते ''णमिएहिं जं णमिज्जइ झाइज्जइ झाइएहिं अणवरयं। थुव्वंतेहिं थुणिज्जइ देहत्थं किं पि तं मुणह।।'' अत्र स एव परमात्मोपादेय इति भावार्थः।।२६।।

इस प्रकार जिसमें तीन तरहके आत्माका कथन है, ऐसे प्रथम महाधिकारमें मुक्तिको प्राप्त हुए सिद्ध परमात्माके व्याख्यानकी मुख्यताकर चौथे स्थलमें दश दोहा–सूत्र कहे। आगे पाँच क्षेपक मिले हुए चौबीस दोहोंमें जैसा प्रगटरूप परमात्मा मुक्तिमें है, वैसा ही शुद्धनिश्चयनयकर देहमें भी शक्तिरूप है, ऐसा कहते हैं –

गाथा – २६

अन्वयार्थ :– [यादृशः] जैसा केवलज्ञानादि प्रगटस्वरूप कार्यसमयसार [निर्मलः] उपाधिरहित भावकर्म–द्रव्यकर्म–नोकर्मरूप मलसे रहित [ज्ञानमयः] केवलज्ञानादि अनंत गुणरूप सिद्धपरमेष्ठी [देवः] देवाधिदेव परम आराध्य [सिद्धौ] मुक्तिमें [निवसति] रहता है, [तादृशः] वैसा ही सब लक्षणों सहित [परः ब्रह्मा] परब्रह्म, शुद्ध, बुद्ध, स्वभाव परमात्मा, उत्कृष्ट शुद्ध द्रव्यार्थिकनयकर शक्तिरूप परमात्मा [देहे] शरीरमें [निवसति] तिष्ठता है, इसलिये हे प्रभाकरभट्ट, तूँ [भेदम्] सिद्ध भगवान्में और अपनेमें भेद [मा कुरु] मत कर। ऐसा ही मोक्षपाहुड़में श्री कुन्दकुन्दाचार्यने भी कहा है ''णमिएहिं'' इत्यादि–इसका यह अभिप्राय है कि जो नमस्कार योग्य महापुरुषोंसे भी नमस्कार करने योग्य है, स्तुति करने योग्य सत्पुरुषोंसे स्तुति किया गया है और ध्यान करने योग्य आचार्यपरमेष्ठी वगैरहसे भी ध्यान करने योग्य ऐसा जीवनामा पदार्थ इस देहमें बसता है, उसको तूँ परमात्मा जान।

भावार्थ :– वही परमात्मा उपादेय है।।२६।।

આ પ્રમાણે જેમાં ત્રણ પ્રકારના આત્માનું કથન છે એવા પ્રથમ મહાધિકારમાં મુક્તિગત સિદ્ધ જીવના વ્યાખ્યાનની મુખ્યતાથી દશ દોહકસૂત્રો સમાપ્ત થયાં.

ત્યાર પછી પાંચ પ્રક્ષેપક સહિત ચોવીસ સૂત્રો સુધી જેવો વ્યક્તિરૂપ પરમાત્મા મુક્તિમાં છે તેવો જ શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી શક્તિરૂપે દેહમાં પણ છે એમ કહે છે. તે આ પ્રમાણે :

ભાવાર્થ : ભાવકર્મ, દ્રવ્યકર્મ, નોકર્મ એવા મળથી રહિત જ્ઞાનમય-કેવળજ્ઞાનથી રચાયેલ-કેવળજ્ઞાનમાં અન્તર્ભૂત અનંતગુણરૂપે પરિણત, સિદ્ધ-મુક્ત, કેવળજ્ઞાનાદિની વ્યક્તિરૂપ કાર્યસમયસારરૂપ પરમ આરાધ્ય એવા દેવ મુક્તિમાં રહે છે તેવો જ પૂર્વોક્ત લક્ષણવાળો પરબ્રહ્મ શુદ્ધ બુદ્ધ જેનો એક સ્વભાવ છે એવો ઉત્કૃષ્ટ બ્રહ્મા-પરમાત્માશુદ્ધદ્રવ્યાર્થિકનયથી શક્તિરૂપે દેહમાં રહે છે. તેથી હે પ્રભાકરભટ્ટ! તું

સિદ્ધભગવાન અને પોતામાં ભેદ ન કર. મોક્ષપ્રાભૃત (ગાથા ૧૦૩)માં શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવે કહ્યું પણ છે કે ''णमिएहिं जं णमिज्जइ झाइएहिं अणवरयं। थुव्वंतेहिं थुणिज्जइ देहत्थं किं पि तं मुणइ।।''

અર્થ : બીજાઓ વડે જેમને નમસ્કાર કરવામાં આવે છે એવા મહાપુરુષોથી પણ જેમને નમસ્કાર કરવામાં આવે છે, બીજાઓ વડે જેમને ધ્યાવવામાં આવે છે એવા આચાર્યપરમેષ્ઠી આદિથી પણ જેમને ધ્યાવવામાં આવે છે અને બીજાઓ વડે જેમને સ્તવવામાં આવે છે એવા સત્પુરુષોથી પણ જેમને સ્તવવામાં આવે છે એવો જે કોઈ (જીવપદાર્થ) દેહમાં રહેલ છે તે પરમાત્માને તું જાણ.

અત્રે તે જ પરમાત્મા ઉપાદેય છે એવો ભાવાર્થ છે. ૨૬.

ગાથા-૨૬ ઉપર પ્રવચન

૨૬. '**ઈસ પ્રકાર જિસમેં તીન તરહકે આત્માકા કથન હૈ, ઐસે પ્રથમ મહાધિકારમેં મુક્તિકો પ્રાપ્ત હુએ સિદ્ધ પરમાત્માકે વ્યાખ્યાનકી મુખ્યતાકર ચૌથે સ્થલમેં દશ દોહા-સૂત્ર કહે. આગે પાંચ ક્ષેપક મિલે હુએ ચૌબીસ દોહોંમેં જૈસા પ્રગટરૂપ પરમાત્મા મુક્તિમેં હૈ, વૈસા હી શુદ્ધનિશ્ચયનયકર દેહમેં ભી શક્તિરૂપ હૈ,...**' આહાહા..! શક્તિ કહો, સામર્થ્ય કહો. આહાહા..! પીપરને દાણે શક્તિરૂપ ચોસઠ પહોરી શક્તિ તીખો રસ પૂરો પૂરો પડ્યો છે. આહાહા..! એમ ભગવાન શક્તિરૂપે પરમાત્મા જ છે. દ્રવ્ય સ્વભાવ, પરમાત્મ સ્વભાવ, ત્રિકાળી સ્વભાવ, ધ્યેયમાં લેવા લાયક સ્વભાવ એ તો પૂર્ણાનંદ પૂર્ણ છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! '**વૈસા હી શુદ્ધનિશ્ચયનયકર દેહમેં ભી શક્તિરૂપ હૈ, ઐસા કહતે હૈં.**'

૨૬) जेहउ णिम्मलु णाणमउ सिद्धिहिँ णिवसइ देउ।
तेहउ णिवसइ बंभु परु देहहँ मं करि भेउ।।२६।।

અન્વયાર્થ :- આહાહા..! '**જૈસા કેવલજ્ઞાનાદિ પ્રગટસ્વરૂપ કાર્યસમયસાર...**' પ્રગટ કેવળજ્ઞાનાદિ કાર્યસમયસાર પરમાત્મા જે છે '**ઉપાધિ રહિત ભાવકર્મ-દ્રવ્યકર્મ-નોકર્મરૂપ મલસે રહિત...**' આહાહા..! '**કેવલજ્ઞાનાદિ અનંત ગુણરૂપ સિદ્ધપરમેષ્ઠી દેવાધિદેવ પરમ આરાધ્ય મુક્તિમેં રહતા હૈ,...**' આહાહા..! '**વૈસા હી સબ લક્ષણોં સહિત...**' તાદશ્ય છે. '**વૈસા હી સબ લક્ષણોં સહિત પરબ્રહ્મ,...**' આહાહા..! પરમબ્રહ્મ. ભગવાનઆત્મા '**પરમબ્રહ્મ, શુદ્ધ, બુદ્ધ, એક સ્વભાવ પરમાત્મા,...**' ત્યાં 'એક' શબ્દ પડ્યો રહ્યો છે. શું કહ્યું?

શુદ્ધ, બુદ્ધ પછી એક જોઈએ. એ ઘણે ઠેકાણે એક નથી મુકતા. ખરેખર તો એ '**શુદ્ધ, બુદ્ધ, એક સ્વરૂપ...**' એમ કહેવું છે. પર્યાયનો પણ ભેદ નથી. છે ને?

'**શુદ્ધ,..**' પવિત્ર '**બુદ્ધ,...**' જ્ઞાનઘન. એકલો જ્ઞાનસ્વરૂપ તે એકરૂપ. ભેદ નહિ. આહાહા..! પર્યાયનો પણ જેમાં ભેદ નહિ. શુદ્ધ, બુદ્ધ, પવિત્ર એકલો જ્ઞાન-જ્ઞાયકભાવ એક

ભાવ. આહાહા..! '**પરમાત્મા, ઉત્કૃષ્ટ શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયકર શક્તિરૂપ પરમાત્મા શરીરમેં તિષ્ઠતા હૈ,...**' આહાહા..! જેવા મુક્તિમાં સિદ્ધ પરમાત્મા બિરાજે છે એવો જ આ ભગવાનઆત્મા એવા '**સબ લક્ષણોં સહિત...**' જોયું! સિદ્ધના જેટલા લક્ષણો છે એ બધા લક્ષણોથી સિદ્ધ ભગવાન અહીં અંદર બિરાજે છે. આહાહા..! કેવું કામ કર્યું છે!

આ 'પરમાત્મપ્રકાશ' છે. પરમાત્મપ્રકાશ પર્યાયમાં થાય એ કાર્ય પરમાત્મા છે. પણ વસ્તુ કારણ પરમાત્મા ત્રિકાળ પોતે છે. આ વીતરાગી ભાવ છે. લોકોને રાગવાળાને આ લુખું લાગે. કાંઈક આમ જાણે બહારમાં જાય અને આમ હોય તો (ઠીક પડે). 'શ્રીમદ્'માં એક પત્ર આવે છે. ખબર છે? એમ કે અધ્યાત્મમાં બહુ ઓલુ કરતાં ઓલું થઈ જાય તો ભક્તિમાં આવે. એવો પત્ર આવે છે. આ બાજુ છે. પરની ભક્તિમાં આવે એથી કરીને એ તો અંતરમાંથી ખસી ગયો છે. અને તેથી એને અંદરમાં જવાને સહેલું પડે, એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? એમ કે વીતરાગી ભાવ તો લુખ્ખો છે. થોડી ભક્તિમાં આવે તો એની લુખાશ જાય. એમ નથી.

મુમુક્ષુ :- ભક્તિ પોતે અશુદ્ધ છે.

ઉત્તર :- રાગ છે એ તો. સ્વની ભક્તિ, નિર્વિકલ્પ દશાની ભક્તિ તે આત્માની ભક્તિ છે. આવી વાત, ભાઈ! આકરું કામ. શું થાય? ભાઈ! વસ્તુ જ આવી સ્થિતિ છે ત્યાં. આહાહા..! જ્યાં પરમાત્મા પોતે બિરાજે છે ત્યાં દૃષ્ટિ કરવાની છે એને. અને તે દૃષ્ટિ નિર્વિકલ્પ દૃષ્ટિ. આહાહા..! વાદવિવાદ કરે તો કાંઈ પાર આવે એવું નથી. વ્યવહારથી આમ થાય, ઢીકણાથી આમ થાય. વ્યવહારથી પરંપરાએ થાય. બાપુ! એમાં હોંશ ન કર, ભાઈ!

મુમુક્ષુ :- પરંપરાનો અર્થ કે એનો અભાવ કરીને થાય.

ઉત્તર :- હા, પણ એ પરંપરાનો અર્થ એ એનાથી થાય એમ કહે છે. એમ કહે છે ને? વ્યવહારથી એનાથી પરંપરા થાય. એનો અર્થ એવો નથી, ભાઈ! વ્યવહારનો અભાવ કરી નિશ્ચયનો આશ્રય જ્યારે પૂર્ણ કરશે ત્યારે એને મળશે. અત્યારે પણ જેટલો નિશ્ચયનો આશ્રય કર્યો છે એટલો માર્ગ છે. પછી પણ વધારે આશ્રય કરશે ત્યારે વ્યવહારનો ભાવ છૂટી જશે. એથી એને પરંપરાનો આરોપ કહેવામાં આવ્યો છે. આહાહા..! આવી વાતું છે. ... આહાહા..!

અને ખરેખર જે વ્યવહાર કારણ છે એ તો અસત્ કારણ છે. નિશ્ચય જે વીતરાગ પરિણતિ દ્વારા પ્રાપ્ત થાય તે સત્ કારણ છે. અને એની અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે એ તો અસત્ છે. ઉપચાર કહો, અસત્ કહો. જેનો ભાવ આત્મામાં છે જ નહિ. જેનો અભાવ આમાં છે. નિર્વિકલ્પ સમાધિ નિર્વિકલ્પ દૃષ્ટિમાં વ્યવહારના વિકલ્પનો અભાવ છે. આહાહા..! હવે એ વિકલ્પ દ્વારા આત્માને પહોંચાય એ વસ્તુ છે નહિ, ભાઈ! આહાહા..! પંડિતજી! આવી વાત છે જરી.

પ્રથમ શક્તિરૂપ... છે ને? પરમ ઉત્કૃષ્ટ એ મારે લેવું છે. ઉત્કૃષ્ટ શબ્દ છે ને? છે અંદર જુઓ! '**परमात्मा पर उत्कृष्टः**' છે? ચોથી લીટી છે. પરમાત્મા ઉત્કૃષ્ટ. પોતાનો ભગવાનઆત્માનો સ્વભાવ ઉત્કૃષ્ટ છે. '**શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયકર...**' શુદ્ધ દ્રવ્યના પ્રયોજનની દૃષ્ટિથી જોતા એ

ઉત્કૃષ્ટ પરમાત્મા શક્તિરૂપે સાક્ષાત્ છે. આહાહા..! '**શરીર મેં તિષ્ઠતા હૈ,...**' આહાહા..! '**ઈસલિયે હે પ્રભાકર ભટ્ટ, તૂં સિદ્ધ ભગવાનમેં ઔર અપનેમેં ભેદ મત કર.**' આહાહા..! આ સિદ્ધ ભગવાન અને આ તું એમ ન કર. તું પોતે સિદ્ધ ભગવાન સ્વરૂપે જ છો. આહાહા..! કેમ બેસે? અનાદિથી પર્યાયમાં પામરતા બેઠી છે ને. આહાહા..! પ્રભુતાને પડખે ગયો નથી ને. આહાહા..! પૂર્ણ સ્વરૂપ પ્રભુ આત્મા, એને પડખે ગયો નથી તો એ પ્રભુતા મારી આટલી છે એ એને બેસતી નથી.

મુમુક્ષુ :- 'ટોડરમલજી' ના પાડે છે.

ઉત્તર :- ક્યાં?

મુમુક્ષુ :- સિદ્ધ સમાન...

ઉત્તર :- સિદ્ધ સમાન તો દ્રવ્ય તરીકે છે. પર્યાય તરીકે નથી એમ કહ્યું ત્યાં. એ સાતમામાં પહેલું એ લીધું છે. ખબર છે ને. પર્યાય જે છે એવો પર્યાય મારે વર્તમાન (છે એમ નથી), વસ્તુએ સિદ્ધ સમાન છે, એમ કહે છે. આહાહા..! ખ્યાલ છે. એનું સાતમું અધ્યયન તો ખૂબ પહેલા (વાંચ્યું છે). (સંવત) ૧૯૮૪ની સાલથી. શબ્દે શબ્દને... આહાહા..! વાત ભારે કરી, ભાઈ!

'**હે પ્રભાકરભટ્ટ, તૂં સિદ્ધ ભગવાનમેં ઔર અપનેમેં ભેદ મત કર. ઐસા હી મોક્ષપાહુડમેં શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્યને ભી કહા હૈ.**' લ્યો! 'મોક્ષપાહુડ'ની ૧૦૩ ગાથા છે. ૧૦૩. આહા..! આ તો બાપા! મોક્ષમાર્ગની વાતું છે, ભાઈ! જેલમાંથી નીકળવાનો રસ્તો આ છે. 'જંજીરેથી નીકળે...' નથી આવતું? આવે છે, 'શ્રીમદ્'માં. 'જંજીરેથી નીકળે...'

મુમુક્ષુ :- એ દિવ્ય શક્તિમાન...

ઉત્તર :- 'દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જંજીરેથી નીકળે' દિવ્ય શક્તિ ભગવાનઆત્મા, એ રાગની એકતાની જેલમાં પડ્યો છે એને છોડ હવે. આહાહા..! કેદમાં નાખી દીધો એને.

ભગવાન વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ, એને વિકલ્પ અને રાગની સાથે એકતા કરીને જેલમાં નાખ્યો છે. એ જંજીરને છોડ હવે, ભાઈ! આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? પૂર્ણાનંદનો નાથ એ રાગ રહિત જ છે. રાગરૂપે અને રાગના એકપણે કદી થયો જ નથી. આહાહા..! પ્રજ્ઞાછીણીમાં આવે છે ને? કે રાગ અને સ્વભાવની વચ્ચે સાંધ છે. એક થયા જ નથી. આહાહા..! દિગંબર સંતો અને મુનિઓ, એના વિદ્વાનો, એની વાતું જુદી. સનાતન માર્ગના સેવક છે ને એ? આહાહા..!

કહે છે કે, ભગવાન પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપે સ્વભાવનું સત્ત્વ પડ્યું છે આખું. અને વિકલ્પ જે છે ચાહે તો દયા, દાન, વ્રત, વ્યવહારરત્નત્રય, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો હો, એ વિકલ્પ એટલે રાગ અને સ્વભાવની વચ્ચે સાંધ છે. તડ છે. તડ સમજો છો? તિરાડ છે, તિરાડ છે. નિઃસંધિ થયા નથી. એવો શબ્દ છે ને પ્રજ્ઞાછીણીમાં? સંધિ છે. નિઃસંધિ થયા નથી. કળશમાં છે. ટીકા છે. કળશની ટીકામાં છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ટીકામાં છે. ટીકામાં છે, હોં!

પાઠમાં આટલું છે. '**સૂક્ષ્મેઽન્તઃસન્ધિબન્ધે**' '**અશુદ્ધત્વ-વિકારરૂપ પરિણમેલ છે તોપણ**

પરસ્પર સંધિ છે, નિઃસન્ધિ થયેલ નથી, બે દ્રવ્યોનું એક દ્રવ્યરૂપ થયું નથી,...' વસ્તુ વસ્તુ છે તે રાગરૂપ ત્રણકાળમાં થઈ નથી. આહાહા..! '**જ્ઞાનછીણી પેસવાનું સ્થાન,...**' છે એ. વિકલ્પ આ બાજુ ઢળતો છે અને પરિણતિ આ બાજુ ઢળતી (છે). એટલે કે વચ્ચે સાંધ છે. એથી જ્ઞાનની પરિણતિ એનાથી ખસીને આમ વળે છે. વચ્ચે સાંધ છે, એક થયા નથી. એટલે જ્ઞાનની પરિણતિ આમ ઢાળતા બે જુદા પડી જાય છે. જુદા છે. આહાહા..! અનુપલબ્ધિ શોભે? એમ નથી આવતું? આહાહા..! આવું ભેદજ્ઞાન કરે એને પ્રાપ્ત ન થાય એ શોભે? એમ કહે છે. આહાહા..! આ તો ભાઈ! વાત બહુ ઝીણી છે. વ્યવહારના રસિયાને આ વાત બેસવી બહુ કઠણ છે. વ્યવહાર સાધન છે કે નહિ? નહિતર એકાંત થઈ જાય છે. સમ્યક્ એકાંત જ છે. વસ્તુ ત્રિકાળી એનો આશ્રય લેવો, એ આશ્રય લેનાર તો નિર્વિકલ્પ પર્યાય છે. તેથી સમ્યગ્દર્શન એને કહ્યું. '**भूदत्थमस्सिदो खलु**' ભૂતાર્થ ત્રિકાળ વસ્તુ ભગવાન સ્વરૂપે બિરાજમાન છે. એનો આશ્રય પર્યાયે લીધો એટલે કે પર્યાય એ બાજુ ઢળી. આહાહા..! એ પર્યાયને સમ્યગ્દર્શન કહે છે. અને એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય તે ત્રિકાળી પરમાત્માસ્વરૂપ છે. સમજાણું કાંઈ? લ્યો! 'મોક્ષપાહુડ'ની ગાથા.

'**ઈસકા યહ અભિપ્રાય હૈ કિ જો નમસ્કાર યોગ્ય મહાપુરુષોંસે ભી નમસ્કાર કરને યોગ્ય હૈ,...**' શું કહે છે? ઈન્દ્રો આદિ જે નમસ્કાર કરવા લાયક છે, એ ઈન્દ્રો પણ જેને નમે છે. અંદરને. આહાહા..! નમસ્કાર કરવા યોગ્ય ગણધર આદિ ઉત્તમ પુરુષો, એ પણ અંદર વસ્તુમાં નમે છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? જે ગણધરો આદિ, છદ્મસ્થ તીર્થંકરો આદિ જે વંદન કરવા લાયક છે, નમન કરવા લાયક છે, એ જીવો અંદર નમે છે. આહાહા..! આવી વાત છે, ભાઈ! '**સ્તુતિ કરને યોગ્ય સત્પુરુષોંસે સ્તુતિ કિયા ગયા હૈ,...**' આહાહા..! ગણધરાદિ જીવને સ્તુતિ કરવા લાયક છે. એ ગણધરો પણ એની અંદરની સ્તુતિ કરે છે. સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ છે, ભાઈ! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- એકમાં કહે, ભૂતાર્થનો આશ્રય લેવો, બીજામાં કહે, ધ્યાન કરે...

ઉત્તર :- ભૂતાર્થનો આશ્રય એક જ સિદ્ધાંત છે. પછી વ્યવહાર આવે એને જાણેલો કીધું, બસ. આહાહા..! જાણવા લાયક છે. આદરવા લાયક નથી. વ્યવહાર આવે એને જાણવા લાયક છે. જ્ઞાન તો વ્યવહારનયનો વિષય છે ને? નય છે ને? નય વિષયી છે. તેનો વિષય એ છે. છે એ બરાબર. પણ એનાથી થાય એ બરાબર નથી. આહાહા..! આવું છે, ભાઈ! વસ્તુ.

'**સ્તુતિ કરને યોગ્ય સત્પુરુષોંસે સ્તુતિ કિયા ગયા હૈ,...**' આહાહા..! જેની સ્તુતિ કરવા લાયક એવા ગણધરો પણ પોતે અંદરની સ્તુતિ કરે છે, કહે છે. નિશ્ચય સ્તુતિ. 'સમયસાર'ની ૩૧ ગાથામાં છે. '**णाणसहावाधियं मुणदि आदं**' આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? '**ઔર ધ્યાન કરને યોગ્ય આચાર્યપરમેષ્ઠી વગેરહસે ભી ધ્યાન કરને યોગ્ય ઐસા જીવનામા પદાર્થ ઈસ દેહમેં બસતા હૈ,...**' એ એનું ધ્યાન કરે છે. ધ્યાન કરવાલાયક આચાર્ય આદિ પણ આત્માનું ધ્યાન કરે છે. આહાહા..! 'કુંદકુંદાચાર્ય'ની વાણી ગંભીર અને તળિયે પહોંચાડી

દે એવી. આહાહા..!

ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપે શક્તિ સ્વભાવ સામર્થ્યરૂપ જ પરમાત્મા છે. એવા જીવને જે સ્તુતિ કરવાલાયક ગણધરાદિ છે એ પણ એની સ્તુતિ કરે છે, કહે છે. આહાહા..! **'ઐસા જીવનામા પદાર્થ ઈસ દેહમેં બસતા હૈ, ઉસકો તૂં પરમાત્મા જાન.'** આ 'પરમાત્મપ્રકાશ' આહાહા..! પરમાત્માની પર્યાય પ્રગટે પણ એ પરમાત્મા હોય તો એમાંથી પ્રગટે. આહાહા..! બહિરાત્મા હોય એમાંથી પ્રગટે? અંતરાત્મા હોય એમાંથી પ્રગટે? આહાહા..! અંતરાત્મા સાધક પર્યાય છે. એમાંથી સિદ્ધની પર્યાય ત્યાંથી આવે છે એમાંથી? આહાહા..! એ પરમાત્મસ્વરૂપ છે, ભાઈ! તને બેસવું જોઈએ. રુચિમાં એનું પોષાણ આવવું જોઈએ. એ ચીજનું પોષાણ, પોષાવી જોઈએ. આહાહા..! લાખ વાતની વાત ફેરવી નાખ. આહાહા..! 'લાખ વાતની વાત નિશ્ચય ઉર આણો, છોડી જગત દ્વંદ ફંદ...' દ્વૈતપણું છોડી દે. આ દ્રવ્ય અને પર્યાય એ પણ છોડી દે. એકલું દ્રવ્ય ભગવાન છે ત્યાં તું જા. આહાહા..!

'ઐસા જીવનામા પદાર્થ ઈસ દેહમેં બસતા હૈ,...' ભગવાન બિરાજે છે. આહાહા..! મોટું માણસ આવે તો સામો મળવા જાય. ભગવાન બિરાજે એને મળવા તો જા ત્યાં. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? 'કાંતિભાઈ'! આવી વાતું છે, બાપા! ગાંડી, ઘેલી કહો, જે કહો પણ વાત તો આ છે. **'ઉસકો તૂં પરમાત્મા જાન.'** એમ કહ્યું ને? ઓલા પરમાત્મા નહિ, તું આ પરમાત્માને જાણ. આહાહા..! પરમ આત્મા, પરમ સ્વરૂપ, પરમ સ્વરૂપ, ધ્રુવ સ્વરૂપ. કાયમી પરમાત્મસ્વરૂપ જ ભગવાન બિરાજે છે. શક્તિરૂપે કહો, સ્વભાવરૂપે કહો, સામર્થ્યરૂપે કહો. આહાહા..! એનું ધ્યાન કર. આ તો નિશ્ચયથી આવ્યું. પણ વ્યવહાર પાછો બીજો હોય કે નહિ?

ઓલો દાખલો આપે છે. આ દહીં કરે ને? વલોણું. એકનું આકર્ષણ. આ બાજુ આકર્ષે તો આ બાજુ ઢીલું મૂકે. અહીંથી આકર્ષે તો અહીં ઢીલું મૂકે. એમ નિશ્ચયના જોરમાં વ્યવહારને ઢીલું મૂકે. વ્યવહારના જોરમાં નિશ્ચયને ઢીલું મૂકે. અરે..! ભાઈ! એ તો જ્ઞાન કરવાની વાત છે. ત્યાં તો જ્ઞાન નિશ્ચયનું કરવું હોય ત્યારે વ્યવહારને ગૌણ રાખે. વ્યવહારનું જ્ઞાન કરે તો નિશ્ચયને ગૌણ કરે. જાણવા માટેની વાત છે. ઈ આદરવા માટેની વાત છે જ નહિ. આહાહા..! એ આદરવામાં લગાવી દે. જુઓ! વ્યવહારને જ્યારે મુખ્ય કરવો હોય ત્યારે નિશ્ચયને ગૌણ કરી નાખવો. અરે..! નિશ્ચય ગૌણ ત્રણકાળમાં ન થાય. સમજાણું કાંઈ? વ્યવહાર મુખ્ય થઈ જાય ત્યાં દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ થઈ જાય છે. આહાહા..! આવી વાત જરી ઝીણી પડે, પણ શું થાય? અરૂપી નિર્વિકલ્પ ચીજ છો. આહાહા..! વિકલ્પથી પણ પત્તો ખાય એવી ચીજ નથી. એ તો નિર્વિકલ્પથી પત્તો ખાય. આહાહા..! પર તરફનું લક્ષ છોડ અને સ્વ તરફના લક્ષે નિર્વિકલ્પ પરિણતિથી તેનું ધ્યાન કર. પરમાત્મા બિરાજે છે ને. આહાહા..!

'યહી પરમાત્મા ઉપાદેય હૈ.' લ્યો! ભગવાન પરમાત્મા આદરણીય, પર્યાયમાં આદરણીય એ છે. સમજાણું કાંઈ?

अथ येन शुद्धात्मना स्वसंवेदनज्ञानचक्षुषावलोकितेन पूर्वकृतकर्माणि नश्यन्ति तं किं न जानासि त्वं हे योगिन्निति कथयन्ति –

२७) जें दिट्ठें तुट्टंति लहु कम्मइँ पुव्व–कियाइँ।
सो परु जाणहि जोइया देहि वसंतु ण काइँ।।२७।।

येन दृष्टेन त्रुटयन्ति लघु कर्माणि पूर्वकृतानि।
तं परं जानासि योगिन् देहे वसन्तं न किम्।।२७।।

जें दिट्ठें तुट्टंति लहु कम्मइं पुव्वकियाइं येन परमात्मना दृष्टेन सदानन्दैकरूप–वीतरागनिर्विकल्पसमाधिलक्षणनिर्मललोचनेनावलोकितेन त्रुटयन्ति शतचूर्णानि भवन्ति लघु शीघ्रम् अन्तर्मुहूर्तेन। कानि। परमात्मनः प्रतिबन्धकानि स्वसंवेद्याभावोपार्जितानि पूर्वकृतकर्माणि सो परु जाणहि जोइया देहि वसंतु ण काइं तं नित्यानन्दैकस्वभावं स्वात्मानं परमोत्कृष्टं किं न जानासि हे योगिन्। कथंभूतमपि। स्वदेहे वसन्तमपीति। अत्र स एवोपादेय इति भावार्थः।।२७।।

आगे जिस शुद्धात्माको सम्यग्ज्ञान–नेत्रसे देखनेसे पहले उपार्जन किए हुए कर्म नाश हो जाते हैं, उसे हे योगिन्, तू क्यों नहीं पहचानता, ऐसा कहते हैं –

गाथा – २७

अन्वयार्थ :– [येन] जिस परमात्माको [दृष्टेन] सदा आनंदरूप वीतराग निर्विकल्प समाधिस्वरूप निर्मल नेत्रोंकर देखनेसे [लघु] शीघ्र ही [पूर्वकृतानि] निर्वाणके रोकनेवाले पूर्व उपार्जित [कर्माणि] कर्म [त्रुटयन्ति] चूर्ण हो जाते हैं, अर्थात् सम्यग्ज्ञानके अभावसे (अज्ञानसे) जो पहले शुभ–अशुभ कर्म कमाये थे, वे निजस्वरूपके देखनेसे ही नाश हो जाते हैं, [तं परं] उस सदानंदरूप परमात्माको [देहं वसन्तं] देहमें बसते हुए भी [हे योगिन्] हे योगी [किं न जानासि] तू क्यों नहीं जानता ?

भावार्थ :– जिसके जाननेसे कर्म–कलंक दूर हो जाते हैं वह आत्मा शरीरमें निवास करता हुआ भी देहरूप नहीं होता, उसको तूँ अच्छी तरह पहचान और दूसरे अनेक प्रपंचों (झगड़ों) को तो जानता है; अपने स्वरूपकी तरफ क्यों नहीं देखता ? वह निज स्वरूप ही उपादेय है, अन्य कोई नहीं है।।२७।।

હવે, સ્વસંવેદન રૂપ જ્ઞાનચક્ષુ વડે જે શુદ્ધાત્માને અવલોકવાથી પૂર્વકૃત કર્મો નાશ પામે છે તેને હે યોગી ! તું કેમ જાણતો નથી? એમ કહે છે :

ભાવાર્થ : સદાનંદ જેનું એકરૂપ છે એવા નિર્વિકલ્પ સમાધિસ્વરૂપ નિર્મળ નેત્રથી જે પરમાત્માને અવલોકવાથી પરમાત્માના પ્રતિબંધક, સ્વસંવેદન (જ્ઞાન)ના અભાવથી (અજ્ઞાન ભાવથી) ઉપાર્જિત કરેલાં પૂર્વકૃત કર્મોના શીઘ્ર–અન્તર્મુહૂર્તમાં સેંકડો ચૂરેચૂરા થઈ

જાય છે તે ઉત્કૃષ્ટ, નિત્ય આનંદ જ જેનો એક સ્વભાવ છે એવો નિજ આત્મા સ્વદેહમાં રહેલો હોવા છતાં પણ હે યોગી ! તેને તું કેમ જાણતો નથી ?

અહીં તે જ આત્મા ઉપાદેય છે એવો ભાવાર્થ છે. ૨૭

ગાથા-૨૭ ઉપર પ્રવચન

'**આગે જિસ શુદ્ધાત્માકો સમ્યગ્જ્ઞાન-નેત્રસે દેખનેસે...**' હવે આવા ભગવાનને દેખવાથી '**પહલે ઉપાર્જન કિયે હુએ કર્મ નાશ હો જાતે હૈં,...**' લ્યો! સમજાણું કાંઈ? પહેલું તો એને નિર્વિકલ્પ પરિણતિથી પકડ અને નિર્વિકલ્પ પરિણતિથી પકડતા પૂર્વના કર્મ જે છે એ પણ ખરી જશે, એમ કહે છે. આહાહા..! પૂર્વ કર્મના નાશની આ એક વિધિ છે. અપવાસ કરવા અને આ કરવા, બાપુ! એ બધી વાતું બહારની છે. '**શુદ્ધાત્માકો...**' એટલે પરમાત્માને, વસ્તુ જે છે પૂર્ણ ધ્રુવ આનંદસ્વરૂપ, એવો જે ભગવાન પોતે પરમાત્મા, એને '**સમ્યગ્જ્ઞાન-નેત્રસે દેખનેસે...**' આહાહા..! જ્ઞાનની નિશ્ચય નિર્મળ પરિણતિથી એને જોતા.. આહાહા..! '**પહલે ઉપાર્જન કિયે હુએ...**' પહેલાના કર્મ જે ઉપાર્જન કરેલા હોય એ નાશ થશે, નિર્જરા થશે એમ કહે છે. '**ઉસે હે યોગિન, તુ ક્યોં નહીં પહચાનતા,...**' હે મુનિ! ધર્માત્મા! આહાહા..! યોગી કરીને કહ્યું. આવો જે ભગવાન અંદર એને તું કેમ જાણતો નથી?

૨૭) जें दिट्ठें तुट्टंति लहु कम्मइँ पुव्व-कियाइँ।
सो परु जाणहि जोइया देहि वसंतु ण काइँ।।२७।।

અન્વયાર્થ :- '**હે યોગિન તૂ ક્યોં નહીં પહચાનતા,...**' '**જિસ પરમાત્માકો સદા આનંદરૂપ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિસ્વરૂપ નિર્મલ નેત્રોંકર દેખનેસે...**' આહાહા..! એ પરમાત્મા પોતે દ્રવ્ય સ્વભાવ ત્રિકાળ એને સદા આનંદરૂપ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિસ્વરૂપ નિર્મળ નેત્રોંથી જોતાં. આહાહા..! '**સદા આનંદરૂપ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિ...**' શાંતિ. આહાહા..! અતીન્દ્રિય આનંદની પરિણતિ જે પ્રગટી છે... આહાહા..! એ '**સદા આનંદરૂપ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિસ્વરૂપ...**' સદાનો અર્થ? કે નિર્વિકલ્પ જે આનંદ પરિણતિ છે એ આનંદરૂપ જ સદાય છે. એમ. સમજાણું કાંઈ?

'**સદા આનંદરૂપ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિસ્વરૂપ...**' આહાહા..! જે ભગવાનને દેખવાની પરિણતિ છે એ આનંદરૂપ છે, કહે છે. આહાહા..! રાગરૂપ, વિકલ્પરૂપ નથી. આહાહા..! આવો માર્ગ. ભગવાન પૂર્ણ પરમાત્માને દેખવાની દૃષ્ટિ જે છે પરિણતિ, એ તો સદા આનંદરૂપ છે. તે પણ વીતરાગી આનંદરૂપ છે, તે પણ નિર્વિકલ્પ અભેદ છે. એવી શાંતિ સ્વરૂપ નિર્મળ નેત્રો. આહાહા..! છે? આહાહા..! '**येन दृष्टेन**' આહાહા..! '**येन दृष्टेन**' '**येन**' નામ પરમાત્માને '**दृष्टेन**' પરમાનંદરૂપી પરિણતિ વીતરાગી નિર્વિકલ્પ શાંતિ, એનાથી તું દેખ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? બે શબ્દમાં આટલું સમાડી દીધું. શું?

'येन दृष्टेन लघु पूर्वकृतानि त्रुटयन्ति' આહાહા..! એવો જે ભગવાન પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ સાક્ષાત્ પરમાત્મસ્વરૂપ દ્રવ્ય છે. એને **'दृष्टेन'** શાંતિ અભેદ વીતરાગી આનંદરૂપી દશાથી... આહાહા..! એવા નેત્રથી એને જો. એ રાગથી નહિ જણાય. એ નિર્વિકલ્પ વીતરાગી પરિણતિના નેત્રથી જણાશે. **'येन दृष्टेन'** એને તું જો. આહાહા..! એની જાતની નિર્વિકલ્પ આનંદની દશા દ્વારા, એ નિર્વિકલ્પ આનંદના નેત્ર દ્વારા **'दृष्टेन'** ભગવાન પૂર્ણાનંદને જો. આહાહા..! એને જોવાનો ઉપાય આ.

'સદા આનંદરૂપ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિસ્વરૂપ નિર્મલ નેત્રોંકર...' આહાહા..! રાગ રહિત નિર્વિકલ્પ અભેદ વીતરાગ પરિણતિ આનંદરૂપથી એ ભગવાનને જો. તારા કર્મ તૂટી જશે. ત્યાં કર્મની નિર્જરા થશે, એમ કહે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આ લોકો તો એવું કહે છે, અપવાસને તપ કહ્યો છે અને તપને નિર્જરા કીધી છે. એક આર્જિકા એ કહેતી હતી. 'વડોદરા'માં આપણા છે ને ત્યાંના 'વેજલકા'ના છે 'વડોદરા'માં. 'ચંદુભાઈ' છે. બીજા દરજી છે. એની સાથે એક આર્જિકાને વાત થઈ હતી. કહે છે કે બીજી બધી વાત બરાબર, પણ અપવાસ છે તે તપ છે અને તપ તે નિર્જરા (છે), એ વાતની તમે ના પાડો તો એ ખોટી વાત. પણ ક્યો અપવાસ? આહાહા..! એને નિર્વિકલ્પ પરિણતિ દ્વારા જોવો એ ઉપવાસ, એની સમીપમાં ગયો એ ઉપવાસ. એનાથી કર્મ છૂટે. ત્યાં તો બધા તપને નિર્જરા કીધી છે. 'અનશન, ઉણોદરી, વૃત્તિપરિસંખ્યાન, રસ પરિત્યાગ, કાય ક્લેશ, પ્રતિક્રમણ, પ્રાયશ્ચિત, વિનય વૈયાવ્રત, સજ્ઝાય, ધ્યાન.' બધાને તપ કહ્યું છે અને તપને નિર્જરા કીધી છે. અરે..! ભગવાન! એ બાર પ્રકારના વ્યવહારના વિકલ્પથી વાતું કરી છે. એ પ્રાયશ્ચિત ને વિનય એ પણ બહારનો વિકલ્પ છે. આહાહા..!

અંતર ભગવાનને જોવા માટે નિર્વિકલ્પ નેત્રને ખોલ. આહાહા..! ત્યારે કહે, પહેલો વ્યવહાર હોય તો નિશ્ચય થાય. અને નિશ્ચયથી પછી આ જણાય. એમ છે જ નહિ. સમજાણું કાંઈ? આ તો વસ્તુ છે ત્યાં અંદર બિરાજે છે. એના તરફના વલણની રાગ વિનાની શાંતિ અને આનંદના નેત્ર દ્વારા... આહાહા..! આનંદના નેત્ર દ્વારા, શાંતિના નેત્ર દ્વારા આનંદનાથમાં જો એને. આહાહા..! શાંતિના સાગરને શાંતિના નેત્રથી જો. આહાહા..! 'ગીરધરભાઈ'! આવી વાતું છે, બાપા! આહાહા..! અરે..! પ્રભુ! તું કોણ છો? ભાઈ! આહાહા..! ભગવાન તારી મોટપની તને ખબર નથી. આહાહા..! તારી મોટપ એટલી કે એ નિર્વિકલ્પથી જણાય એટલી. રાગથી જણાય એટલી નહિ. આહાહા..! કહો, આ તો ભાષા તો સાદી છે ભલે ભાવ બહુ (ગંભીર છે). ભાવ તો આ છે.

આ તો પરમાત્માની વાત છે. પરમાત્માને ઘરે જાવું છે. કોર્ટમાં જાય તોપણ લુગડા-બુગડા પહેરીને જાય છે કે નહિ? આ તો પરમાત્માના ઘરમાં જાવું છે અંદર. એને નિર્વિકલ્પ પરિણતિ પ્રગટ કરવી પડશે. આહાહા..! 'બાબુભાઈ'! આવો માર્ગ છે. આહાહા..! ભગવાન છે ને, ભાઈ! દેહદેવળમાં ભગવાન બિરાજે છે, પ્રભુ! દેહને ન જો, રાગને ન જો. ત્રિકાળને જો ત્યાં નિર્વિકલ્પ પરિણતિ વિના ત્રિકાળને જોઈ શકીશ નહિ તું. આહાહા..! આવી વાતું છે.

વાડામાં તો ક્યાંય સંભળાય એવું નથી. 'ગુલાબચંદભાઈ'! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આ તો નિશ્ચયની વાત થઈ.

ઉત્તર :- નિશ્ચય એટલે સત્ય. વ્યવહાર એટલે અસત્ય. રાત્રે ખુલાસો કર્યો નહોતો?

મુમુક્ષુ :- કાલે બપોરે.

ઉત્તર :- બપોરનો ઉપચાર કર્યો હતો. પછી રાત્રે એને અસત્ય કહ્યું. આહાહા..! નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન સ્વભાવને આશ્રયે થાય તે નિશ્ચય છે અને જોડે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ (હોય), એને સમકિતનો આરોપ દઈને, છે તો બંધભાવ, એને સમકિતને આરોપ દઈને વ્યવહાર સમકિત કહ્યું. એટલે એ છે તો અસત્, સમકિતથી અસત્ બીજી ચીજ છે. એને સમકિતનો આરોપ દેવો. આહાહા..! એમ વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ છે એ નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગથી અસત્ય ભિન્ન ચીજ છે. સત્ તો આ છે. આહાહા..! પૂર્ણાનંદના નાથને સત્‌ના સાહેબાને પકડવા એ નિર્વિકલ્પ પરિણતિ તે સત્ છે. વિકલ્પ તે તેની અપેક્ષાએ અસત્ છે. અથવા વિકલ્પનો ભાવ તે નિર્વિકલ્પમાં અભાવ છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! રાત્રે કહ્યું હતું, ભાઈ! થોડું. નહિ? આહાહા..!

'येन दृष्टेन लघु पूर्वकृतानि' **'નિર્વાણકે રોકનેવાલે પૂર્વ ઉપાર્જિત કર્મ...'** **'त्रुटयन्ति'** **'ચૂર્ણ હો જાતે હૈં,...'** આહાહા..! **'સમ્યગ્જ્ઞાનકે અભાવસે (અજ્ઞાનસે) જો પહલે શુભ અશુભ કર્મ કમાયે થે,...'** અજ્ઞાનભાવથી જે પૂર્વે શુભ-અશુભભાવ હતા એ **'નિજસ્વરૂપકે દેખનેસે હી નાશ હો જાતે હૈં,...'** આહાહા..! પ્રકાશના પિંડને જોતા જ અંધકારનો નાશ થઈ જાય છે. આહાહા..! આવી વાતું છે, ભાઈ! ભાષા કેવી છે, જુઓને! **'जें दिट्ठें तुट्टंति लहु कम्मइँ पुव्व-कियाइँ'** આહાહા..! છે ને? એનો અર્થ એમ કર્યો. સંસ્કૃત છાયા છે ને? **'येन दृष्टेन'** એમ સંસ્કૃતનો અર્થ કર્યો છે. મૂળ પાઠનો નહિ. સંસ્કૃત છે એનો શબ્દાર્થ કર્યો છે. નહિતર શબ્દ તો **'जें दिट्ठें तुट्टंति लहु कम्मइँ पुव्व-कियाइँ'** જેને દેખવાથી કર્મ નાશ થઈ જાય અલ્પ કાળમાં, એવા કર્મ પૂર્વે જે કર્યા હતા તે. આહાહા..!

'सो परु जाणहि' એ પરમાત્માને જાણ. **'जोइया देहि वसंतु ण काइ'** આહાહા..! **'નિજ સ્વરૂપ દેખનેસે હી નાશ હો જાતે હૈં, ઉસ સદાનંદરૂપ પરમાત્માકો દેહમેં બસતે હુએ ભી...'** આહાહા..! ભગવાન તારી સમીપે તું પોતે છો ને. આહાહા..! **'દેખનેસે હી નાશ હો જાતે હૈં, ઉસ સદાનંદરૂપ પરમાત્માકો દેહમેં બસતે હુએ ભી હે યોગી...'** **'किं न जानासि'** તું ત્યાં છો એને કેમ જાણતો નથી? અને આ નથી તારામાં એને જાણવા રોકાય ગયો, કહે છે. સમજાય છે કાંઈ? આવું છે. વ્યવહારીઓને એવું લાગે આ. વ્યવહારનો લોપ કરે છે એમ કહે. બાપા! વ્યવહારનો લોપ થાય ત્યારે જ નિશ્ચય થાય છે. 'કેસરલાલજી'! આ કેસર છે, કેસર. આહાહા..! કેસરના છાંટા નાખે છે. શું ભાષા પાઠ છે! આહાહા..!

'जें दिट्ठें तुट्टंति लहु कम्मइँ पुव्व-कियाइँ' આહાહા..! **'लहु'** એટલે શીઘ્ર. **'सो परु जाणहि'** એ પરમાત્માને **'जोइया देहि वसंतु ण काइ'** દેહમાં પડ્યો છે એને તું જોતો નથી.

આહાહા..! આ તો મંત્રો છે, ભાઈ! વાદવિવાદ કર્યે તો પાર આવે એવું નથી. નિમિત્તથી થાય, નિમિત્તથી થાય કહો કે વ્યવહારથી થાય, બધી એક જ વાત છે. એક જ વાત છે, ભાઈ! કોઈ વખતે નિમિત્તથી થાય અને કોઈ વખતે ઉપાદાનથી થાય, કોઈ વખતે વ્યવહારથી થાય, કોઈ વખતે નિશ્ચયથી થાય. ભાઈ! એમ નથી, હોં! આહાહા..! એક જ વખતે તું ભગવાનને સમ્યગ્જ્ઞાન નેત્ર દ્વારા જોતાં પૂર્વના બાંધેલા કર્મો તૂટી જશે. બીજી કોઈ રીત નથી. આહાહા..! આવું છે ભગવાન. '**हे योगीन तू क्यों नहीं जानता?**' ભાવાર્થ કહેઈ.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

વીર સંવત ૨૫૦૨, જયેષ્ઠ વદ ૧૧, બુધવાર
તા. ૨૩-૦૬-૧૯૭૬, ગાથા-૨૭-૨૮, પ્રવચન નં. ૧૬

'પરમાત્મપ્રકાશ' ૨૭મી ગાથા. ફરીને થોડું લઈએ છીએ. શબ્દાર્થ છે ને શબ્દાર્થ? '**येन दृष्टेन लघु पूर्वकृतानि कर्माणि त्रुटयन्ति**' જેને દેખવાથી-ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ પોતે છે એને દેખવાથી '**लघु शीघ्र ही पूर्वकृतानि**' એનો અર્થ જરી કર્યો છે. '**परमात्मनः प्रतिबन्धकानि**' એટલે નિમિત્ત છે ને? '**निर्वाणके रोकनेवाले पूर्व उपार्जित कर्म चूर्ण हो जाते हैं,...**' '**येन दृष्टेन**' જે વસ્તુ ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ દેહથી ભિન્ન બિરાજે છે, જેને દેખવાથી પૂર્વના અજ્ઞાન ભાવે બંધાયેલા કર્મો એ તૂટે છે. સમજાણું કાંઈ? '**येन दृष्टेन**' એમ છે ને? '**जैं दिट्ठैं**' સંસ્કૃતમાં '**येन दृष्टेन**' જેને દેખવાથી-ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ, એને દેખવાથી એટલે નિર્વિકલ્પ શાંત પરિણતિ દ્વારા તેને દેખવાથી. આહાહા..! આવી વાત છે. છે ને?

'**सदा आनंदरूप वीतराग निर्विकल्प समाधिस्वरूप निर्मल नेत्रोंकर देखनेसे...**' આહાહા..! સદા આનંદરૂપ વીતરાગ. આ વર્તમાન પરિણતિની વાત છે, હોં! વસ્તુ છે એ પરમાત્મસ્વરૂપ છે. તેને દેખનારી પરિણતિ-અવસ્થા સદા આનંદરૂપ વીતરાગ છે. એવી નિર્વિકલ્પ સમાધિ. રાગ વિનાની દશા એટલે કે શાંતિ સમાધિ, એવા સ્વરૂપ નિર્મળ નેત્ર. આહાહા..! પૂર્ણ પરમાત્મ સ્વભાવને નિર્મળ નેત્ર દ્વારા. નિર્મળ નેત્ર એટલે? સ્વસન્મુખની નિર્વિકલ્પ શાંતિરૂપી સમ્યક્ નેત્રથી જોતાં. આહાહા..!

'**पूर्वकृतानि लघु कर्माणि त्रुटयन्ति**' આહાહા..! પૂર્વે જે અજ્ઞાનભાવથી ઉપાર્જેલા કર્મો (છે) એ શીઘ્ર ચૂર્ણ થઈ જાય છે. આહાહા..! '**पूर्वकृतानि**' નો અર્થ એવો કર્યો છે. '**पूर्वकृतानि**'નો અર્થ રોકવાવાળા. નિમિત્તથી કથન છે. '**प्रतिबन्धकानि**' છે ને? '**परमात्मनः प्रतिबन्धकानि**' આહાહા..!

એથી તો વાત છંછેડી. પ્રતિબંધ. એ શબ્દ છે આમાં. એનો અર્થ શું પણ? પોતે જે ઊલટી પરિણતિ કરી છે એ એને પ્રતિબંધ છે. કર્મ તો નિમિત્તરૂપે છે. ઊલટી પરિણતિ જે